

KS. PIOTR T. GOLISZEK

KATECHETYCZNE FUNKCJE PIELGRZYMKI MATURZYSTÓW

Różnorodność koncepcji człowieka sprawia, że istnieje wiele terminów określających jego naturę. Francuski egzystencjalista katolicki Gabriel Marcel określił człowieka jako *homo viator*, podkreślając w ten sposób, że ludzkiej naturze odpowiada bytowa kondycja pielgrzyma¹. Człowiek jest wędrowcem wypatrującym nowych horyzontów, poszukującym pokoju, sprawiedliwości, prawdy i miłości. Od pierwszych chwil swego istnienia, od momentu, gdy wyszedł z rąk Stwórcy – rozpoczyna podróż ku ostatecznemu spełnieniu. Jest – jak czytamy w *Katechizmie Kościoła Katolickiego* – „w drodze» (*in statu viae*) do ostatecznej doskonałości, którą ma dopiero osiągnąć i do której Bóg go przeznaczył”². Znakiem drogi życia, podarowanej człowiekowi przez Boga, jest pielgrzymowanie chrześcijan do szczególnych miejsc kultu. Ten proponowany przez Kościół rodzaj pobożności jest wyrazem chrześcijańskiego dążenia, by życie biegło „ścieżką prawych” (Prz 4, 11), „drogą nieskałaną” (Ps 101, 6), „ścieżką życia” (Ps 16, 11).

Każdego roku maturzyści pielgrzymują na Jasną Górę, aby tam liczne sprawy osobiste, jak wybór kierunku studiów, zawodu czy powołania, powodzenie na egzaminie dojrzałości i wiele innych ważnych decyzji powiązać modlitwą przed obliczem Matki Bożej w Jej cudownej Jasnogórskiej Ikonie. Taka pielgrzymka pełni rolę katechezy i jest tym samym przedłużeniem nau-

Ks. dr PIOTR T. GOLISZEK – adiunkt Katedry Katechetyki Szczegółowej Wydziału Teologii KUL; adres: Al. Unii Lubelskiej 15, 20-950 Lublin; e-mail: goliszek@kul.lublin.pl; p.goliszek@kuria.lublin.pl

¹ Zob. G. M a r c e l. *Homo viator. Wstęp do metafizyki nadziei*. Tł. P. Lubicz. Warszawa 1981.

² KKK 302.

czania religii w szkole. Przez organizacyjne i duchowe przygotowanie do niej, motywowanie maturzystów do wyjazdu, pielęgnowanie owoców wspólnego pielgrzymowania realizowane są trzy zasadnicze funkcje katechezy: nauczanie, wychowanie i wtajemniczenie³, które decydują o tym, że katecheza wpisuje się w proces ewangelizacyjny⁴. W niniejszym artykule zostanie omówiona katechetyczna rola pielgrzymki w aspekcie wymienionych funkcji katechezy.

1. PIELGRZYMKA JAKO FORMA NAUCZANIA

Nauczanie jest jedną z funkcji katechezy. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* wyjaśnia, że jej celem jest „kształtowanie wiary, nazywane niejednokrotnie nauczaniem wiary”⁵. Nauczanie katechetyczne, oparte na podstawowych źródłach katechezy: Tradycja, Pismo Święte, Urząd Nauczycielski Kościoła, symbole wiary, świadectwa świętych, refleksje teologiczne, liturgia, ma prowadzić do poznania treści wiary, które wymagane jest przez przyłgnięcie do wiary⁶ – czyli „do wyznania wiary rozumnej”⁷ i do „kształtowania postawy wiary”⁸. Wiedza religijna wobec wiary pełni tu służebny charakter – pomaga odkryć i zrozumieć tajemnice wyznawanej wiary, która ukierunkowana jest ku przyszłości, ku zbawieniu wiecznemu⁹. Nie chodzi tu jedynie o zdobycie wiedzy, ale bardziej o możliwie osobowe zespolenie z poznaną rzeczywistością. Zdobyta przez ucznia wiedza ma służyć jego życiu, umożliwić poszukiwanie odpowiedzi na nurtujące pytania, uzdolnić do podejmowania decyzji, kształtować jego postawy i umiejętności¹⁰. W ten sposób katecheza prowadzi ucznia do uchwycenia prawdy o Bożych planach wzglę-

³ Por. CT 18; DCG 31; DOK 65, 68; PDK 37-53; R. M u r a w s k i. *Katecheza (pojęcie i natura)*. W: *Wokół katechezy posoborowej*. Red. R. Chałupniak, J. Kochel, J. Kostorz, W. Spyka. Opole 2004 s. 145 (WKP).

⁴ Por. DOK 51, 63; PDK 54-57.

⁵ PDK 44.

⁶ Por. KO 9; CT 23; DOK 96, 85; A. H a j d u k. *Katecheza i liturgia*. Kraków 1999 s. 41-67.

⁷ PDK 44.

⁸ PDK 50.

⁹ Por. M. C h m i e l e w s k i. *Funkcje katechezy*. WKP s. 97; Z. M a r e k. *Biblia w katechetycznej posłudze Słowa*. Kraków 1998 s. 39-41; S. K u l p a c z y Ń s k i. *Katecheza jako nauczanie*. HW 7:1996 nr 3 s. 21-36.

¹⁰ Por. J. S z p e t. *Dydaktyka katechezy*. Poznań 1999 s. 33-35.

dem człowieka¹¹, pozwala zrozumieć bogactwo darowanego zbawienia oraz buduje więź z Chrystusem i Kościołem. Celem nauczania religii jest nie tyle zdobycie określonego zasobu wiadomości, ile doprowadzenie do osobowej identyfikacji z rzeczywistością poznawaną. Poczucie takiej tożsamości powinno zaowocować wiernością Chrystusowi – czyli sprawianiem rzeczywistości Bożej w życiu. Wiedza religijna skoncentrowana jest na Osobie i dziele Jezusa Chrystusa, więc jej przekazywanie jest personalnym integrowaniem świata osobowego – świata ucznia z osobowym światem Boga. Przypomniawszy o tym Jan Paweł II w Adhortacji apostolskiej o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*: „w katechezie przez nauczanie przekazywany jest Chrystus, Słowo Wcielone i Syn Boży, wszystko zaś inne o tyle, o ile do Niego się odnosi; [...] naucza sam Chrystus”¹². Takie nauczanie zaprasza człowieka, by rozważał siebie, swoją tożsamość, perspektywy życiowe¹³ w świetle Istnienia Osobowego i by podejmował próbę zakorzenienia, zbudowania oraz umocnienia całej swojej egzystencji na Chrystusie, aż po *communio personarum in Christo*. Nauczanie jest zatem procesem służącym komunikacji z Bogiem, którego ostatecznym celem jest zbawienie człowieka¹⁴.

Formą religijnego nauczania jest też pielgrzymka maturzystów. Zadaniem pielgrzymki – jak przypominał kustoszom sanktuariów i duszpasterzom pielgrzymów Jan Paweł II – „jest prowadzić [pielgrzymów] do tego, co najważniejsze: do Jezusa Chrystusa Zbawiciela, kresu wszelkiej wędrówki i źródła wszelkiej świętości”¹⁵. Taki chrystocentryzm winien cechować pielgrzymkowe nauczanie. Rozpoczyna się ono już w chwili przygotowania pielgrzymki – zarówno od strony organizacyjnej, porządkowej, jak i wyjaśniającej (informacyjnej), kształceniowej oraz duchowej. Przygotowania winny rozpocząć się od katechezy wprowadzającej w teologię pielgrzymki, by w ten sposób pomóc maturzystom sprecyzować osobisty cel, rozpoznać motywacje i zrozumieć sens podróży do sanktuarium¹⁶. Wówczas warto odwołać się do biblijnego

¹¹ Por. DCG 24.

¹² CT 6.

¹³ Por. M. Majewski. *Spotkania katechezy z teologią*. Kraków 1995 s. 9-11.

¹⁴ R. Czekałski. *Katecheza komunikacją wiary*. Płock 2006 s. 101.

¹⁵ *Chrystus kresem wszelkiej wędrówki*. Przemówienie do I Światowego Kongresu Duszpasterstwa Sanktuariów i Pielgrzymów, 28 lutego 1992. W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*. Red. M. Ostrowski. Kraków 2003 nr 4.

¹⁶ Motywy i cele, którymi kieruje się młodzież wyruszając na pielgrzymkę, są zazwyczaj złożone. Wpływają z pobożności, chęci korzystania z duchowych darów, takich jak: sakramenty, słowo Boże, odpusty, łaski związane z sanktuarium. Motywem jest pragnienie dziękczynienia, uwielbienia Boga, przedstawienia Mu swojej prośby lub błagania. Bywa i tak, że cele

fenomenowi pielgrzymki Izraela¹⁷, pielgrzymki Chrystusa¹⁸, a także wyjaśnić teologiczną interpretację pielgrzymki Kościoła¹⁹, ludzkości²⁰, każdego chrześcijanina²¹.

Podstawowym doświadczeniem pielgrzymy musi być słuchanie Słowa Bożego. Katecheza głoszona w trakcie pielgrzymki ma „umożliwiać czerpanie życia ze Słowa Bożego”²². Już na etapie przygotowania pielgrzymki, młodzież winna być wprowadzona w lekturę Pisma Świętego. „Wszelkie działania duszpasterskie w służbie pielgrzymom muszą koncentrować się na przybliżeniu pielgrzymowi Słowa Bożego” – wyjaśnia Papieska Rada ds. Duszpa-

nadprzyrodzone mieszają się z czysto ludzkimi, takimi jak: pragnienie niezwykłych przeżyć, zaspokojenia ciekawości i poznania nowych, interesujących miejsc, opuszczenie swojego domu. Por. D. S z c z e r b a. *Pielgrzymki*. W: T e n ǳ e. *Praktyczny leksykon modlitwy*. Kraków 2008 s. 215-217.

¹⁷ Pielgrzymka Adamowa, pielgrzymowanie Abramowe, pielgrzymka exodusu, obrzędowa pielgrzymka na Syjon, mesjańska pielgrzymka z prorokami. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych. *Pielgrzymka w Wielkim Jubileuszu Roku 2000*. W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów* nr 4-8 (PWJ).

¹⁸ Chrystus jako „Droga, Prawda i Życie” (J 14, 6), pielgrzymka Jezusa do Jerozolimy (Łk 2, 22-24. 49; Łk 9, 51; 24, 51), pielgrzymka ku człowiekowi, pielgrzymka ku Ojcu przez krzyż, mękę, śmierć, Zmartwychwstanie i Wniebowstąpienie. Tamże nr 9-11.

¹⁹ Zesłanie Ducha Świętego, pielgrzymki misyjne Apostołów, migracja ascetyczna i duchowy *exodus* w ramach życia monastycznego (IV i V w.), pielgrzymki do Ziemi Świętej (od IV w.), wyprawy krzyżowe (XI-XIII w.). Tamże s. 66-72. W średniowieczu pielgrzymki stają się powszechnym zwyczajem uznanym przez papieży i biskupów – biskupi udawali się do Rzymu, aby uczcić relikwie św. Piotra i św. Pawła (*ad limina Apostolorum*) oraz oddać cześć służbie Następcy św. Piotra dla Kościoła Powszechnego (*ad Petri sedem*), zwiedzali także katakumby i bazyliki. Do najbardziej popularnych miejsc pątniczych oprócz Palestyny i Rzymu należały: sanktuarium św. Jakuba w Composteli, grób Trzech Króli w Kolonii, miejsce męczeństwa Tomasza Becketa w Canterbury. Por. P. T. G o l i s z e k. *Teologia pielgrzymki*. W: *Nawiedzić Dom Matki. 25 lat pielgrzymowania maturzystów lubelskich na Jasną Górę*. Red. R. Lis, P. T. Goliszek, K. Gałan. Lublin 2009 s. 43-55. Pielgrzymowanie do sanktuariów maryjnych od Guadelupe przez Lourdes, Fatimę do Medjugorie.

²⁰ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych wymienia: *Homo viator*, „pielgrzymki uniwersalne”, „świeckie pielgrzymki” – kulturalno-sportowe, pielgrzymki chrześcijańskie misjonarzy i misjonek, spotkania ekumeniczne, pielgrzymki jubileuszowe. PWJ nr 24-31.

²¹ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych interpretuje pielgrzymkę jako wejście człowieka: do Namiotu Spotkania z Bogiem, do Namiotu Spotkania ze Słowem Bożym, do Namiotu Spotkania z Kościołem, do Namiotu Spotkania z pojednaniem, do namiotu spotkania eucharystycznego, do namiotu spotkania z miłosierdziem, do namiotu spotkania z ludzkością, do namiotu spotkania osobistego z Bogiem i z samym sobą, do namiotu spotkania kosmicznego z Bogiem i stworzeniem, do namiotu spotkania z Maryją. Tamże s. 82-96 (nr 32-42).

²² CT 47.

sterstwa Migrantów i Podróżnych. Dalej czytamy: „Należy przede wszystkim poprzez praktyczne dostępne środki przekazu o sprawdzonej skuteczności przygotować właściwy proces katechetyczny [...]. W owym działaniu katechetycznym, zwracając uwagę na wydarzenia, które są celebrowane w nawiedzanych miejscach, nie powinno się jednocześnie zapominać o koniecznej hierarchii w ukazywaniu prawd wiary ani o zakorzenianiu w tradycji liturgicznej, w której uczestniczy Kościół”²³.

W konferencjach głoszonych w czasie przygotowania pielgrzymki, następnie na pątniczym szlaku²⁴ i w sanktuarium nie powinno zabraknąć tematyki maryjnej²⁵. Za pomoc może posłużyć mariologiczny dorobek Soboru Watykańskiego II, adhortacja Pawła VI *Marialis cultus* czy encyklika Jana Pawła II *Redemptoris Mater*. W katechezę maryjną należy też wkomponować element eklezjalny²⁶. Maryja Dziewica jest Matką Boga i Odkupiciela, „Matką Zbawiciela w Głowie i w członkach, a także Matką stworzenia i Matką Kościoła”²⁷. Maryja Matka wierzących, „Rodziny Bożej na ziemi”²⁸, „w Kościele Świętym zajmuje miejsce najwyższe po Chrystusie, a zarazem nam najbliższe”²⁹. Ona sama jest Kościołem zrekapitulowanym historiozbawczo i doskonałym jego spełnieniem. Kościół jako Misterium Bosko-ludzkie „w Osobie Najświętszej Maryi Panny już osiąga doskonałość, dzięki której istnieje nieskalany i bez zmały”³⁰. „W Niej Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc odkupienia i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być”³¹.

Pielgrzymka stanowi oryginalną formę posługi słowa oraz przekazywania wiary. Tym bardziej w klimacie turystyki religijnej może pojawić się element dialogu interdyscyplinarnego. Nauczanie w czasie pielgrzymki może – podobnie jak katecheza szkolna (zgodnie z polskim dyrektoriem katechetycznym) – zmierzać „do skorelowania treści nauczania religii z treściami pozostałych

²³ PWJ nr 34.

²⁴ Można stosować formy przepowiadania, które spełniają funkcję nauczania: konferencja, dyskusja, krąg biblijny, film czy nagranie magnetowidowe [DVD, do wykorzystania w autokarze].

²⁵ Zob. M. Z a j ą c. *Katecheza maryjna w Polsce w latach 1905-2005*. Lublin 2006.

²⁶ Por. W. P r z y g o d a. *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym*. W: *Duszpasterstwo specjalne*. Red. R. Kamiński, B. Drożdż. Lublin 1998 s. 379.

²⁷ Cz. S. B a r t n i k. *Kościół*. Lublin 2009 s. 361.

²⁸ RM 30.

²⁹ KK 54.

³⁰ KK 65.

³¹ KL 103.

przedmiotów szkolnych”³². Dodajmy w tym przypadku – z treściami, które są istotne dla motywacji i celów pielgrzymowania. W wielu sanktuariach – jak zauważa Wiesław Przygoda – „sama historia ośrodka pielgrzymkowego, opowiadane niezwykle wydarzenia, sakralna architektura wraz z pamiątkami i wotami, a zwłaszcza «cudowny wizerunek» wywołują podziw i wzruszenie oraz skłaniają do refleksji i modlitwy”³³. Potrzebna jest tu zatem i katecheza przed wyjazdem, i konferencja w trakcie pielgrzymowania na temat historii sanktuarium, historii muzyki, historii sztuki³⁴, historii polskiego pielgrzymowania³⁵. Wyjaśnić też należy wartości społeczne, kulturowe, narodowe, patriotyczne i religijne, a także prawdy teologiczne i normy moralne, które warunkują swoisty dynamizm sanktuarium³⁶.

Warto wziąć pod uwagę także zagadnienia z geografii i biologii³⁷. Pielgrzymowanie bowiem ma również charakter krajoznawczy; jest więc dobrą okazją do zdobywania wiedzy środowiskowo-przyrodniczej i ekologicznej. „Innym walorem religijnych pielgrzymek – wyjaśnia Stanisław Kowalczyk – jest uwrażliwienie ludzi wierzących na piękno: tak piękno oglądanej przyrody (gór, lasów, rzek, jezior), jak i piękno dzieł sztuki (obrazu, rzeźby, architektury)”³⁸. Ową wrażliwość estetyczną trzeba jednak w młodym człowieku kształtować i to pozostaje zadaniem katechezy.

Pielgrzymka do miejsca świętego określana jest często jako „modlitwa w drodze”. Modlitwa to główny cel pątniczego wysiłku. Pielgrzym od początku jest zaproszony do rozmowy z Bogiem, a czas i okoliczności wędrowki stają się dla niego namiotem spotkania osobistego z Bogiem i z sobą samym³⁹. „Pielgrzym-

³² PDK 83.

³³ *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym* s. 370-371.

³⁴ *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* zachęca do korelacji nauczania religii z edukacją szkolną w następujących obszarach: liceum i technikum – język polski [np. *Bogurodzica* – najstarsza polska pieśń religijna i tekst poetycki, powstały na przełomie XIII i XIV w.], wiedza o kulturze, historia; liceum i technikum w zakresie rozszerzonym – historia muzyki, historia sztuki. Por. Konferencja Episkopatu Polski. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Kraków 2010 s. 80-94.

³⁵ Zob. Z. S. J a b ł o Ń s k i. *Pielgrzymowanie na Jasną Górę w czasie i przestrzeni. Wybór rozpraw i artykułów*. Częstochowa 2000.

³⁶ Por. W. P r z y g o d a. *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym*. HD 62:1993 nr 3 s. 87.

³⁷ Por. Konferencja Episkopatu Polski. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* s. 85, 95-96.

³⁸ *Elementy filozofii i teologii sportu*. Lublin 2010 s. 211.

³⁹ Por. PWJ nr 40.

ka ma doprowadzić do rozkwitu wiarę jej uczestników, jak również do umocnienia owego zjednoczenia z Bogiem w modlitwie” – zaznacza Maciej Ostrowski⁴⁰. Aby więc podróż nie była jedynie przenoszeniem się z miejsca na miejsce, formą turystyki, ale szlakiem duszy, winna być „szkołą modlitwy”. W pierwszej kolejności oznacza to konieczność przekazania młodzieży stosownej wiedzy na temat modlitwy, jej znaczenia „w kontekście całego depozytu wiary”⁴¹ oraz uczenia konkretnych tekstów modlitw i pieśni. Następnie „szkołą modlitwy” to rozbudzenie życia modlitwy, ukazanie jej sensu, zaproszenie do chrześcijańskiej doskonałości jako wspólnoty z Bogiem poprzez zakorzenienie życia w Jezusie Chrystusie. Wreszcie jest to wprowadzenie w praktykę modlitwy indywidualnej i wspólnotowej, zwłaszcza w modlitwę liturgiczną przygotowaną przez młodzież i przeżywaną w sanktuarium⁴².

Nie możemy zapomnieć, że pielgrzymkowe nauczanie służy nie tylko młodzieży, ale też organizatorom i osobom odpowiedzialnym za młodzież. Katecheci, duszpasterze, nauczyciele, wychowawcy, dyrektorzy szkół nie tylko wyraźnie wspierają samą młodzież, lecz znajdują w takim przedsięwzięciu ważne wsparcie dla ich pracy dydaktycznej i wychowawczej. Pielgrzymowanie uczy ich dobrej organizacji własnej pracy dydaktycznej i wychowawczej oraz relacyjnego – z serca do serca, od osoby do osoby – modelu funkcjonowania szkoły⁴³. Z zaangażowanie w organizację wyjazdu, ekspresja twórcza wyrażona w dekoracji autokaru, wspólna modlitwa i śpiew – dopełniają doświadczenie wspólnoty życia i pracy poza szkołą. Kompetencje nauczycieli otrzymują nowy horyzont sensu i zostają poszerzone o nowe umiejętności i postawy, które stają się osobowym bogactwem⁴⁴. Interioryzowanie wartości oraz nabywanie odpowiednich osobo-

⁴⁰ *Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą. Posługa duszpasterska wśród pielgrzymów*. Kraków 2005 s. 83.

⁴¹ Por. PDK 27.

⁴² Dla młodzieży istotną rolę w doświadczeniu życia modlitwą pełnią uwarunkowania zewnętrzne – atmosfera refleksji, medytacji, modlitwy czy rachunku sumienia. O sprzyjającej atmosferze decydują: miejsce, pora dnia, postawa ciała, dobór modlitw i obecność konkretnych nauczycieli modlitwy. Gdy chodzi o miejsce – młodzi ludzie chcą, by miało wymiar „wewnętrzny i duchowy”, np. by było to sanktuarium, by modlitwa toczyła się we wspólnocie. Inni lubią się modlić w drodze, podczas spaceru, w plenerze. Por. E. G o ł ą b e k. *Modlitwa młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne*. Wrocław 2006 s. 146, 159.

⁴³ Por. M. N o w a k. *Wychowawczy wymiar pielgrzymek maturzystów archidiecezji lubelskiej*. W: *Nawiedź Dom Matki* s. 70.

⁴⁴ Świadectwo nauczycieli uczestniczących w pielgrzymce maturzystów: „Klasyfikujemy uczniów według pewnego schematu, dostrzegamy w nich tylko to, co chcemy zauważyć. Jasno-górska Pani przypomniała mi, że nauczyciel to nie tylko ten, który uczy, wychowawca to nie tylko ten, który wychowuje; to ten, który jeśli nawet wszyscy wątpią, wierzy w ucznia i do-

wych i duchowych dyspozycji mobilizuje nauczycieli do własnego rozwoju pedagogiczno-osobowego i religijno-kulturowego.

Nauczanie podczas pielgrzymki integralnie wkomponowuje się w nauczanie katechetyczne i stanowi jego kontynuację. Konferencje pielgrzymkowe poszerzają wiedzę religijną, a dzięki temu prowadzą do przeżywania i celebrowania własnej wiary, a ostatecznie do spotkania z Bogiem. Wiedza zdobyta podczas przygotowania pielgrzymki i w trakcie jej trwania umożliwia człowiekowi bliższe spotkanie z Chrystusem i Jego Matką w miejscu kultu, uczy pobożności maryjnej jako postawy czci i miłości względem Boga przez naśladowanie wiary i cnót Maryi, jej zjednoczenia z Synem i życia Jego Ewangelią; w końcu – zachęca do podjęcia podróży wewnętrznej, uważnego wsłuchania w głos Ducha Świętego, aby odnaleźć samego siebie i swą niezwykłą godność dziecka Bożego. Nauka katolicka stanowi też „drogę”, którą Kościół chce prowadzić swoich wiernych głosząc orędzie zbawcze.

2. WYCHOWAWCZA FUNKCJA PIELGRZYMKI

Wychowanie jest kolejną katechetyczną funkcją pielgrzymowania. Jest to przede wszystkim wychowanie w wierze, które „ma na celu rozwijać i kształtować wiarę”⁴⁵ dojrzałą, przeżywaną we wspólnocie Kościoła, jako spotkanie z Chrystusem w Słowie Bożym, liturgii, a zwłaszcza w sakramentach⁴⁶. Wychowanie w wierze prowadzi katechizowanego do samopoznania w świetle Boga, tak aby w trudzie samowychowania – jak uczył Jan Paweł II – „w pełni wyraziło się jego człowieczeństwo – ażeby się ono urzeczywistniło”⁴⁷. Urzeczywistniać zaś powinno się „według miary daru Chrystusowego” (Ef 4, 7). Wychowawcza funkcja katechezy obejmuje również kształtowanie postaw i umiejętności: „wychowanie do modlitwy, kształtowanie sumienia, wychowanie do liturgii, szczególnie do uczestnictwa w Eucharystii, wychowanie do życia w Koście-

strzegą w nim to, czego inni nie widzą. Byłam dumna z postawy moich uczniów, ich chrześcijańskiej dojrzałości i mądrości życiowej. Jednocześnie wstyd mi było, że tak jak innym zdarzały mi się chwile, kiedy w nich wątpiłam, kiedy zauważałam tylko ich błędy i niedoskonałości” (A.O.) *Nawiedzić Dom Matki* s. 120; „Odkrywałam, jakie mają bogate wnętrza. Wtedy jako młody nauczyciel uświadomiłam sobie, że ucznia, aby zrozumieć i dobrze ocenić, trzeba poznać na wielu płaszczyznach. Zobaczyłam, że system klasowo-lekcyjny jest zbyt ubogi” (A.L.). Tamże s. 165.

⁴⁵ PDK 37.

⁴⁶ Por. CT 18; KKK 7.

⁴⁷ List do rodzin *Gratissimam sane* z okazji Roku Rodziny. Watykan 1994 nr 9.

le, do dawania świadectwa, do obecności w świecie poprzez zaangażowanie w życie gospodarcze, społeczne i polityczne, wychowanie do odpowiedzialności za świat, do wolności, tolerancji i poszanowania innych”⁴⁸.

Celem wychowania, w rozumieniu chrześcijańskim, jest zawsze osoba, która jest nadsyntezą duszy i ciała. Osoba jest normą syntetyzowania świata materialnego i duchowego, a także kryterium przekraczania tych światów w Transcendencję⁴⁹. Wychowanie więc jest to dążenie do tego, aby człowiek rozumiał, kim jest sam w sobie, kim jest jako osoba ludzka, aby rozpoznał swoje człowieczeństwo w świetle Osoby Chrystusa, a następnie podjął wysiłek aktualizacji swojej osoby, przyjął wysoką miarę życia i bycia człowiekiem w komunii i zjednoczeniu z Jezusem Chrystusem⁵⁰. Pielgrzymka jest wprawdzie trudem fizycznym, jednak nade wszystko stanowi duchową drogę człowieka przez czas i przestrzeń do wieczności i do spotkania z Bogiem. Mobilizuje do wewnętrznej pracy nad sobą, do umiejętności wychodzenia poza doczesność i jej ograniczenia; wzbogaca aksjologicznie.

Pielgrzymowanie skłania zatem człowieka do moralnego dobra i świętości. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* we fragmencie poświęconym duchowości pielgrzymowania wskazuje najpierw na jej eschatologiczny wymiar. Pielgrzymowanie pomaga spojrzeć na życie jako podążanie do celu. Cel pielgrzymki – sanktuarium symbolizuje niebieskie Jeruzalem. Zatem pielgrzymujący do sanktuarium jest w nadziei mieszkańcem przyszłego Królestwa. Pielgrzymka jest także „drogą nawrócenia”. W czasie drogi człowiek ma sposobność uświadomić sobie własną grzeszność i zniewolenia, a w związku z tym także okazję osiągnięcia wewnętrznej wolności i głębszego zrozumienia życia.

Wymiar pokutny pielgrzymki nie wyklucza jej charakteru świątecznego. Radość chrześcijańskiego pielgrzymowania jest związana z atmosferą wspólnego wędrowania. Jest też okazją do praktykowania chrześcijańskiego braterstwa, do okazania spontanicznej radości, do świadczenia solidarności, służby i miłości. Pielgrzymka jest rodzajem szkoły apostoelskiej. Wspólne podróżowanie uczy zaangażowania w życie Kościoła, np. przygotowania liturgii, pomocy słabszym, pełnienia różnych funkcji na rzecz wspólnoty. Jest także „apostolstwem w drodze”. Na pątniczym szlaku chrześcijanin ma wiele okazji, by dać świadectwo

⁴⁸ Chmielowski. *Funkcje katechezy* s. 97; por. DOK 85; PDK 39-40.

⁴⁹ Por. P. T. Goliński. *Katecheza a osoba. Wybrane zagadnienia z metodologii personalistycznej w katechezie*. Lublin 2010 s. 23.

⁵⁰ Por. CT 5; KKK 426; DOK 80; PDK 21.

wiary wobec przygodnie spotkanych osób⁵¹. Należy więc przygotować maturzystów do tego wydarzenia jako „wędrujących zwiastunów Chrystusa”⁵².

Wychowanie w trakcie pielgrzymki i poprzez pielgrzymkę dokonuje się w kategoriach teologicznych i eklezyjalnych. Syntezą tych dwóch wymiarów jest wychowanie personalistyczne, które nie jest tylko rozumiejącą refleksją człowieka nad sobą samym, ale relacją, życiem i funkcjonowaniem z innymi osobami i dla innych osób. Urzeczywistnienie własnego człowieczeństwa nie jest abstrakcją, lecz polega na uczestnictwie w człowieczeństwie drugiego. Człowiek jako osoba realizuje swoje możliwości w bezpośrednich kontaktach z innymi – jest bowiem istotą społeczną, jest „o tyle «bytem w sobie», samodzielny i zupełny, o ile jest «bytem dla drugiego» bytem społecznym”⁵³. Właśnie podczas pielgrzymki tracą znaczenie wszelkie różnice środowiskowe, zanika stratyfikacja społeczna. Uczestnicy stają się sobie bliscy, braterscy wobec siebie, solidarni. Dokonuje się integracja grupy poprzez wspólną modlitwę i praktyki religijne oraz wzajemną pomoc⁵⁴.

Samo sanktuarium jest także miejscem wychowania⁵⁵. Sanktuaria maryjne świadczą o szczególnej obecności Maryi w życiu Kościoła i skłaniają do głębokiej maryjnej pobożności. Matka Jezusa znajduje się „na wszystkich drogach codziennego życia Kościoła”⁵⁶. Sanktuarium maryjne jest domem Matki, niejako miejscem odpoczynku w drodze do Jej Syna – Chrystusa. Jest ono znakiem obecności i działania Boga oraz uprzywilejowanym miejscem rzeczywistego spotkania człowieka z Nim⁵⁷. Pozwala na doświadczenie wielkiego bogactwa, które Chrystus pozostawił Kościołowi; jest prawdziwym wiecznikiem, w którym Kościół żarliwie modli się wspólnie z Maryją⁵⁸.

W Polsce od początku formowania się jej państwowości pielgrzymki stanowiły istotny element życia religijnego oraz czynnik kształtowania się tożsamości narodowej. Między innymi na Jasną Górę pielgrzymowały wszystkie

⁵¹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania* nr 281 (DPLL).

⁵² DA 14.

⁵³ M. A. K r a p i e c. *Odzyskać świat realny*. Lublin 1993 s. 670.

⁵⁴ Por. K o w a l c z y k. *Elementy filozofii i teologii sportu* s. 211.

⁵⁵ Por. P r z y g o d a. *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym* s. 376-377.

⁵⁶ RH 22.

⁵⁷ Por. Cz. K r a k o w i a k. *Sanktuarium i pielgrzymki*. Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej „Memoranda” 84:2010 nr 1 s. 25.

⁵⁸ J a n P a w e ł II. *Znaczenie sanktuariów maryjnych*. Przemówienie na Anioł Pański, Watykan 21 czerwca 1987. W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów* s. 32-33.

stany i grupy społeczne⁵⁹. Miejsce to nazwano duchową stolicą Rzeczypospolitej, w której wszyscy gromadzili się jako jedna wspólnota. Z czasem pielgrzymki stały się narzędziem integracji narodowej i pojednania, okazją wyznania wiary i nawrócenia, sposobem budowania wspólnoty religijnej, jak również społecznej i narodowej. Sanktuarium jasnogórskie i zmierzające do niego pielgrzymki wybitnie przyczyniły się do umocnienia więzi i ducha narodowego podczas rozbiorów Polski, II wojny światowej i w okresie komunizmu⁶⁰. Szczególny i wyjątkowy pielgrzym – bł. Jan Paweł II – gromadził rzesze ludzi wokół Jasnej Góry. Za każdym razem nauczał, że jasnogórskie sanktuarium jest ołtarzem i konfesjonałem Narodu, miejscem modlitwy i czuwania, odnowy moralnej i społecznej oraz przestrzenią wolności. Przypominał: „Tutaj zawsze byliśmy wolni”⁶¹. Pielgrzymka sprzyja więc kształtowaniu wspólnej świadomości narodowej i kulturowej. Pełni rolę katechezy patriotycznej, wychowującej do wolności, do odpowiedzialności za wspólne dobro, do odwagi „wyzwolenia z pokusy nijakości [...] do nawrócenia sumień, do uporządkowania życia rodzin, jednostek i środowisk”⁶², do zwycięstwa nad „wszystkim, co zagraża godności ludzkiej i dobru naszej ojczyzny”⁶³.

Z wychowaniem patriotycznym ściśle łączy się wychowanie kulturowe. Nie chodzi jedynie o poznawanie sztuki, architektury, malarstwa, rzeźby, muzyki i śpiewu, nad którymi to dobrami klasztory i sanktuaria mają pieczę. Spotkanie z prawdziwą kulturą kształtuje człowieka i służy jego pełnemu rozwojowi. Jest mu potrzebne w celu „interpretacji świata i życia”⁶⁴, dla jego moralne-

⁵⁹ Pierwsza Warszawska Pielgrzymka Piesza na Jasną Górę wyruszyła 6 sierpnia 1711 r., zorganizowana przy kościele ojców paulinów, jako podziękowanie za uratowanie miasta przed epidemią.

⁶⁰ A. J a c k o w s k i, I. S o ł j a n. *Polskie pielgrzymowanie*. „Pokolenie” 2007 nr 5 s. 20; zob. W. P i w o w a r s k i. *Znaczenie ośrodka pielgrzymkowego dla życia religijnego i kultury narodowej*. W: *Wspólnota miejscem tworzenia*. Red. L. Dyczewski. Niepokalanów 1992 s. 143-154.

⁶¹ Cyt. za: Z. S. J a b ł o Ń s k i. *Stąd stawaliśmy się wolni*. Jasna Góra-Częstochowa 2009 s. 120.

⁶² J a n P a w e ł II. *List na uroczystość Królowej Polski – 3 maja 1996*. „Niedziela” 39:1996 nr 19 s. 5.

⁶³ T e n ż e. *Do generała Zakonu Paulinów O. Izydora Matuszewskiego, z dnia 1 kwietnia 2005 r.* W: *Przeżycie jubileuszu 350-lecia Zwycięskiej Obrony Jasnej Góry*. Red. Z. S. Jabłoński. Jasna Góra-Częstochowa 2005 s. 9-10.

⁶⁴ T e n ż e. *Przemówienie do przedstawicieli świata nauki i sztuki. Natura i sztuka drogami prowadzącymi do tajemnicy Boga*. Wiedeń 12.08.1983 r. W: *Jan Paweł II. Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*. Red. M. Radwan, S. Wylęzek, T. Gorzkula. Lublin 1988 s. 209.

go i duchowego rozwoju. Istotą kultury – według Jana Pawła II – jest „kształtowanie w człowieku osoby, ducha w pełni dojrzałego, zdolnego do prowadzić wszystkie swoje możliwości do pełnego rozwoju”⁶⁵.

Wielką wartością pielgrzymki jest budowanie wzajemnych relacji między jej uczestnikami. Wspólne pielgrzymowanie uczniów wraz z nauczycielami i wychowawcami sprawia, że młodzież poznaje ich w całkowicie nowej sytuacji: wspólna modlitwa, konferencje o treści religijnej, szczególne doświadczenia i przeżycia. W tej pielgrzymkowej, „interpersonalnej przestrzeni” umacniają się wzajemne więzi między uczniami, a także między uczniami i nauczycielami. To doświadczenie znajduje potem odzwierciedlenie w szkolnej codzienności, wpływa na pomyślne rozwiązywanie różnych kwestii wychowawczych, pozwala skutecznie budować autentyczną wspólnotę klasową i szkolną. Takie owoce pielgrzymowania niejednokrotnie motywują nauczycieli do pracy wychowawczej, a także do formacji osobistej: do przyjęcia określonych postaw, zachowań, a nawet do wierności wartościom, za którymi w ich obecności opowiedziała się pielgrzymująca młodzież. Z doświadczenia pielgrzymki rodzi się pewna *teoria katechizowania* i *teoria wychowania*, które są wynikiem wysiłku wspólnego pielgrzymowania, włożonej w przygotowanie młodzieży pracy, refleksji nad ludzkim życiem⁶⁶. Pielgrzymka jest bowiem działaniem praktycznym, które może stać się uniwersalnym modelem działania wychowawczego⁶⁷.

Pielgrzymka sprzyja wszechstronnemu rozwojowi osobowości i jest okazją wychowania religijno-moralnego oraz kulturowo-patriotycznego młodzieży. Najpełniejszym owocem wychowawczego oddziaływania pielgrzymki jest duchowa przemiana jej uczestników i ich religijno-moralne odrodzenie polegające na duchowym zjednoczeniu z Bogiem. Celem wychowania jest zawsze osoba. Pielgrzymka ma doprowadzić do ujawnienia się człowieka jako osoby. Bowiem pielgrzymowanie, przeżywane jako celebrowanie własnej wiary czy manifestacja religijna, związane jest ze świadomym czynem człowieka. Czyn zaś jest konstytutywnym czynnikiem dynamicznej osoby ludzkiej⁶⁸. Wysiłek

⁶⁵ T e n z e. Przemówienie do intelektualistów. *Kultura służy wyniesieniu człowieka i rozwojowi współpracy między narodami*. Coimbra 15.05.1982 r. W: Jan Paweł II. *Wiara i kultura* s. 140.

⁶⁶ Zob. W. G i e r a t. *Turystyka a wychowanie – wskazówki metodyczne*. W: *Struktury pedagogiczne w katechezie*. Red. M. Śnieżyński. Kraków 2001 s. 179-203.

⁶⁷ Por. N o w a k. *Wychowawczy wymiar pielgrzymek maturzystów archidiecezji lubelskiej* s. 77.

⁶⁸ Por. K. W o j t y ł a. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Lublin 2000 s. 73.

pielgrzymowania jest działaniem religijnym, przez które człowiek spełnia się i aktualizuje jako człowiek i jako osoba wierząca⁶⁹. Człowiek poznaje prawdy wiary, praktyki religijne i rozbudza w sobie pobożność maryjną, ale w wydarzeniu pielgrzymki „osiąga” bezpośredni kontakt poznawczy z samym sobą. Dokonuje pewnego rodzaju odkrycia samego siebie i wyboru samego siebie, czyli odkrywa prawdę o sobie⁷⁰.

3. INICJACYJNA FUNKCJA PIELGRZYMKI

Przemierzana przez pielgrzymów droga prowadzi do miejsca szczególnej obecności Boga i Jego łaski, „do przestrzeni, które On wybrał, aby na nich rozbić swój «namiot» między nami, a przez to umożliwić człowiekowi bardziej bezpośrednie spotkanie z Nim”⁷¹ – interpretuje teologię przestrzeni Jan Paweł II. Kontynuując tę myśl, Papież wskazuje, że „ta «koncentracja» świętej przestrzeni osiąga szczyt w Chrystusie, który jest teraz jako Osoba nową «świątynią», [...] w Chrystusie jest «świątynią» także Kościół, a nawet każdy uczeń Chrystusa”⁷². Pielgrzymka prowadzi więc do „Namiotu Spotkania z Kościołem – zgromadzeniem tych, których Słowo Boże zwołuje, by utworzyli Lud Boży: karmieni Ciałem Chrystusa sami stają się oni Ciałem Chrystusa”⁷³. Doświadczenie wspólnego czasu i przestrzeni z innymi pielgrzymującymi jest dla maturzystów okazją do odkrycia Kościoła – *communio personarum*, wspólnoty osób dążących na Jasną Górę ze śpiewem, z modlitwą, w jednej wierze zjednoczonych w jedno Ciało, które jest Ciałem Chrystusa.

Ten wspólnototwórczy i eklezjotwórczy wymiar pielgrzymki decyduje o tym, że pełni też ona katechetyczną funkcję wtajemniczenia. Celem tego procesu jest „urzeczywistnianie Kościoła jako wspólnoty zbawczej [...] wspierany [proces] przez kształtowanie świadomości sakramentalnej”⁷⁴. Katechetyczna posługa wtajemniczenia chrześcijańskiego polega na integracji katechi-

⁶⁹ Por. K. Wojtyła. *Teoria – „praxis”: temat ogólnoludzki i chrześcijański*. W: T e n ż e. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne* s. 468-469.

⁷⁰ Por. T. Styczeń. *Być sobą to przekraczać siebie – o antropologii Karola Wojtyły*. W: K. Wojtyła. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne* s. 496.

⁷¹ *List o pielgrzymowaniu do miejsc związanych z historią zbawienia*. W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów* nr 1.

⁷² Tamże nr 3.

⁷³ PWJ nr 35.

⁷⁴ PDK 52.

zowanego ze wspólnotą chrześcijan i Chrystusem żyjącym we wspólnocie Kościoła. Mirosław Chmielewski zaznacza ponadto: „Posiada charakter dialogiczny, ponieważ jest wezwaniem skierowanym do katechizowanego przez głoszone słowo o zbawieniu człowieka, wezwaniem do wiary i pokuty i jego odpowiedzią wyrażającą się w wierze”⁷⁵. Bazując na fakcie i świadomości chrztu katechizowanych, katecheza wprowadza ich jeszcze głębiej w osobowe życie Boga, które jest „dostępne” dzięki Kościołowi i w Kościele, w sakramentach, zwłaszcza w Eucharystii, oraz w liturgii, która uobecnia Misterium Paschalne Chrystusa⁷⁶. Wtajemniczenie jest aktem personalizacji człowieka: dokonuje się przez osobowe głoszenie Słowa Bożego, prowadzi do interpersonalnego spotkania w znakach sakramentalnych z osobową zbawczą miłością Chrystusa i do osobowego zespolenia mistyczno-ontycznego z Trój-Osobowym Bogiem w liturgii⁷⁷. Poprzez modlitwę wychowanek podtrzymuje swoją osobową więź z Bogiem oraz świadomie i odpowiedzialnie włącza się w osobowe życie Kościoła – Bosko-ludzkiej Osoby Mistycznej.

Pielgrzymka, podczas której maturzyści znajdują „klimat wybitnie sprzyjający rozważaniu słowa Bożego i sprawowaniu sakramentów, zwłaszcza pokuty i Eucharystii”⁷⁸, stanowi więc dogodną przestrzeń i czas na uświadomienie maturzystom ich przynależności do Kościoła, na pomoc im w zaakceptowaniu tego faktu, na wzbudzenie w nich odpowiedzialności za „mój Kościół”. Pielgrzymka jest wyrazem życia Kościoła; uczestniczenie w niej pogłębia świadomość zobowiązania do tworzenia, odnawiania i budowania przekonującego obrazu i wiarygodnej jego wizji⁷⁹. Maturzyści uświadamiają sobie, że ich życie wpisuje się w pielgrzymkę wiary całego Kościoła.

Obecność na pielgrzymce i pobyt w sanktuarium „odtworza w pewien sposób drogę wiary, która pewnego dnia doprowadziła do chrztu i która teraz wyraża się w odnowiony sposób w uczestnictwie w sakramentach”⁸⁰. Pielgrzymka prowadząca do sanktuarium jest drogą nawrócenia, „stanowi dogod-

⁷⁵ *Funkcje katechezy* s. 98.

⁷⁶ Por. S z p e t. *Dydaktyka katechezy* s. 30-31.

⁷⁷ Zob. P. T. G o l i s z e k. *Liturgia żywą katechezą*. W: T e n ż e. *Katecheza a osoba* s. 121-130.

⁷⁸ J a n P a w e ł II. *Sens pielgrzymowania do sanktuariów*. Przemówienie do plenarnego zgromadzenia Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, 25 czerwca 1999. W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów* nr 2.

⁷⁹ Zob. E. A l b e r i c h. *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*. Warszawa 2003 s. 172, 193-194.

⁸⁰ PWJ nr 35.

ną okazję, często oczekiwaną, do skorzystania z sakramentu pokuty”⁸¹. Maturzyści już przed wyruszeniem winni być przygotowani do owocnego przyjęcia i głębszego przeżycia sakramentu pokuty i pojednania. W tym celu należy przygotować nabożeństwo pokutne (liturgia słowa, homilia, rachunek sumienia połączony z żalem za grzechy, modlitwy błagalne o Boże miłosierdzie)⁸² i zapewnić możliwość skorzystania ze spowiedzi⁸³. Warto też przygotować wzór rachunku sumienia, modlitwy żalu czy sugestie postanowienia poprawy będące pomocą w osobistym przygotowaniu do tzw. spowiedzi generalnej, czyli obejmującej całe dotychczasowe życie penitenta⁸⁴. Poprzez pojednanie z Bogiem pielgrzym doznaje oczyszczenia, doświadcza przebaczenia, które sprawia, że sam przebacza, staje się nowym stworzeniem dzięki łasce i miłosierdziu Boga. Tu spełnia się sens i cel pielgrzymki: „przewyciężyć własne słabości moralne, wyzwolić się z grzechu i iść w dalszym życiu za Chrystusem, widząc w Nim najwyższe dobro”⁸⁵.

Celem pielgrzymki maturzystów musi być także „namiot spotkania eucharystycznego z Chrystusem”⁸⁶. Wspólne uczestnictwo w Eucharystii jest szczytem i punktem centralnym całej pielgrzymki i nawiedzenia sanktuarium. Wcześniej wzorcowo przygotowana (podział funkcji liturgicznych, dobrane teksty liturgii słowa i pieśni, opracowane komentarze, modlitwa wiernych, tekst zawierzenia Matce Bożej) i przykładowie sprawowana przyczynia się do głębokiego spotkania wiernych z Chrystusem⁸⁷. Wspólnotowa celebrowanie prowadzi pielgrzymów do jedności i braterstwa oraz daje poczucie przynależności do Kościoła powszechnego. Świadomie przeżyta Eucharystia „jest chlebem, który podtrzymuje w drodze”⁸⁸ i w ten sposób „staje się początkiem misji: chrześcijanin zostaje posłany, aby powrócić do codziennego życia i stać się świadkiem zmar-twychwstałego Chrystusa”⁸⁹. Uświęcony Mszą świętą pobyt w jasnogórskim

⁸¹ DPLL 267.

⁸² *Obrzędy pokuty*. Katowice 2002 nr 24-30.

⁸³ Odpowiedzialność za przygotowanie i zorganizowanie nabożeństwa pokutnego i zapewnienie pielgrzymom-maturzystom wystarczającej liczby szafarzy sakramentu pokuty i pojednania spoczywa na proboszczu (wraz z zespołem katechetycznym) na terenie którego parafii znajduje się szkoła, z której wyruszy pielgrzymka. Por. KPK 776-777; CT 67; DOK 257-258; PDK 107, 115, 125, 140.

⁸⁴ Por. K r a k o w i a k. *Sanktuarium i pielgrzymki* s. 29-30.

⁸⁵ K o w a l c z y k. *Elementy filozofii i teologii sportu* s. 212.

⁸⁶ PWJ nr 37.

⁸⁷ Por. DPLL 268.

⁸⁸ PWJ nr 37.

⁸⁹ J a n P a w e ł II. *Chrystus kresem wszelkiej wędrówki* nr 7.

sanktuarium jest często początkiem nowej drogi⁹⁰. Jest to droga chrześcijańskiej realizacji „na drodze wiary w Jezusa Chrystusa” (Ga 3, 22).

Pielgrzymka do sanktuarium wspomaga proces chrześcijańskiego wtajemniczenia katechizowanych maturzystów. Zarówno wspólna podróż, jak i „święta przestrzeń” sanktuarium prowadzą do osobowego spotkania z Bogiem, wyznania wiary w Niego oraz do przymierza w Jego słowie, w sakramentach i wspólnocie Kościoła poprzez modlitwę indywidualną i wspólnotową.

4. PIELGRZYMKA I SANKTUARIUM MIEJSCEM EWANGELIZACJI

Katecheza jest bardzo ważnym elementem ewangelizacji⁹¹, zarówno w szerokim, jak i węższym jej rozumieniu⁹². Sam proces ewangelizacji jest podzielony na trzy etapy: działanie misyjne wobec niewierzących i obojętnych religijnie; działanie katechetyczno-wtajemniczające wobec tych, którzy wybierają Ewangelię, oraz tych, którzy odczuwają potrzebę uzupełnienia lub odnowienia swego wtajemniczenia; działanie duszpasterskie wobec dojrzałych w wierze chrześcijan w łonie wspólnoty chrześcijańskiej⁹³. Natomiast katecheza ewangelizacyjna, zmierzająca do wychowania chrześcijan ochrzczonych i wierzących w Kościele, przyjmuje następujące założenia: przypominać podstawowe elementy wiary, inspirować proces nawrócenia, pogłębiać prawdę i wartość orędzia chrześcijańskiego wobec zastrzeżeń świata współczesnego, uczyć żyć Ewangelią w codzienności, budzić chrześcijańską nadzieję, motywować do apostołstwa i misji⁹⁴. Pełniąc ewangelizacyjną funkcję w Kościele, katecheza zawsze ma prowadzić do spotkania i zjednoczenia z Chrystusem poprzez głoszenie Słowa, liturgię i sakramenty oraz modlitwę i dzieła miłosierdzia⁹⁵. Jest to wiązanie całego świata osobowego człowieka z rzeczywis-

⁹⁰ Pobyt w sanktuarium można zakończyć udzieleniem sakramentaliów: błogosławieństwo osób i przedmiotów religijnych (DPLL 272-273) lub poświęcenie oznak religijnych (*Agenda liturgiczna*. Opole 1981 s. 417-427).

⁹¹ Por. CT 18, 20; DOK 63-64.

⁹² Por. Chmielowski. *Funkcje katechezy*. WKP s. 99.

⁹³ DOK 49; PDK 55.

⁹⁴ PDK 56.

⁹⁵ Zob. Murawski. *Ewangelizacyjny charakter katechezy*. AK 84:1992 nr 498 s. 181-193; A. Offmański. *Katecheza jako ewangelizacja. Ewangelizacyjna funkcja katechezy*. HW 7:1993 nr 3 s. 9-20; *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*. Red. S. Dziekoński. Warszawa 2002; P. T. Goliszek. *Kerygmat dla nowej Europy*. Lublin 2004. *Katecheza ewangelizacyjna. Poszukiwania koncepcji*. Red. P. Mąkosa. Lublin 2010.

tością chrześcijańską, czyli wszczepianie go w misterium zbawienia i styl życia ewangelicznego⁹⁶. „Głównym celem świętej podróży jest więc ewangelizacja”⁹⁷, podkreśla w swoim dokumencie Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych. Lektura, medytacja, rozważanie Ewangelii winny towarzyszyć pielgrzymom na szlaku i w sanktuarium, gdyż jest to sprzyjający czas na przyjęcie do serca Słowa Bożego.

Przesłanie ewangelizacyjne, usłyszane podczas pielgrzymki, nie różni się od tego, które głosi Kościół powszechny w każdym innym czasie. Jednak nawiedzenie sanktuarium daje szansę szczególnego doświadczenia owoców ewangelizacji⁹⁸. Sanktuarium jest miejscem, w którym stale głosi się „Ewangelię Bożą” (Mk 1, 14), „Ewangelię Jezusa Chrystusa” (Mk 1, 1); „jest rzeczywiście miejscem głoszenia Ewangelii”⁹⁹. Tam wierni mogą usłyszeć podstawowe treści przesłania ewangelicznego. Spotkanie z Bogiem w Jego słowie utwierdza w pielgrzymach wiarę, nadzieję i miłość braterską¹⁰⁰, jest dla nich wezwaniem do nawrócenia, zachętą do naśladowania Chrystusa, pokarmem dla duszy oraz czystym źródłem życia chrześcijańskiego¹⁰¹.

Słuchanie i rozważanie słowa Bożego pobudza również tych oddalonych od Chrystusa, obojętnych religijnie, zdystansowanych wobec praktyk religijnych, niezaangażowanych eklezjalnie. Zwiastowane słowo prowadzi do autentycznego spotkania z Żywą Osobą – Logosem – Słowem, które „stało się ciałem” (J 1, 14). Owo spotkanie jest istotnym impulsem do uwierzenia w Chrystusa i pójścia za Nim. Nowe życie w Chrystusie jest nadrzędnym celem ewangelizacji.

Pielgrzymi wpatrują się też w przykład Maryi, „w której łączy się pielgrzymka Słowa do ludzi wraz z pielgrzymką wiary ludzkości”¹⁰². Jej łono było pierwszym sanktuarium Słowa, miejscem spotkania Bóstwa i człowieczeństwa, stąd przewodzi nam ona „w pielgrzymce wiary”¹⁰³. Maturzyści dotknięci jej macierzyńskim spojrzeniem pragną jak ona – „Gwiazda Ewangelizacji”¹⁰⁴ być „głosicielami wielkich dzieł, jakich Bóg nieustannie dokonu-

⁹⁶ Por. DOK 63.

⁹⁷ PWJ nr 34.

⁹⁸ Por. P r z y g o d a. *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym* s. 372.

⁹⁹ DPLL 274.

¹⁰⁰ Por. KK 8; EN 15.

¹⁰¹ Por. KO 21.

¹⁰² PWJ nr 42.

¹⁰³ RM 25.

¹⁰⁴ EN 82.

je w Kościele”¹⁰⁵. Chcą razem z Maryją wyruszyć na szlak wiodący po drogach świata, po drogach wiary, po drogach życia, aby w ten sposób osiągnąć w końcu spełnienie swego powołania jako chrześcijanina i jako osoby. Maryja, która uwierzyła słowu Bożego wezwania, odpowiedziała Bogu i stała się Matką Chrystusa, jest dla maturzystów wzorem wypełniania powołania. Sanktuarium jest właśnie szczególnym miejscem, gdzie młodzież odczytuje i odnajduje swoje powołanie. Święta Boża Rodzicielka oręduje za nimi oraz pośredniczy u swojego Syna i pomaga im w rozeznaniu drogi życiowej.

*

„Wyruszenie na pielgrzymkę nie oznacza odwiedzenia jakiegokolwiek miejsca, by podziwiać skarby jego przyrody, sztuki czy historii. Pielgrzymkowe wędrowanie oznacza raczej opuszczenie samych siebie, aby wyjść na spotkanie z Bogiem, tam gdzie On się ukazał, tam gdzie Boża łaska objawiła się ze szczególnym blaskiem i przyniosła obfite owoce nawrócenia i świętości wśród wiernych”¹⁰⁶. Z sanktuarium maturzyści wracają w pewnym sensie objęci przez Boga i przemienieni Jego Miłością. W swych wspomnieniach często podkreślają, że była to „najmocniejsza katecheza”¹⁰⁷ w ich życiu. Przekształceni przez spotkanie z Matką Bożą w blasku Prawdy, którą jest Jezus Chrystus, dzięki słuchaniu Słowa Bożego, korzystaniu z sakramentów i doświadczeniu życia Kościoła maturzyści stają się sami „drogą” przez nowe życie w Duchu Świętym. W ten sposób wewnętrzna dynamika pielgrzymki ukazuje jej „wielkie znaczenie katechetyczne”¹⁰⁸. Na poszczególnych etapach pielgrzymki realizują się kolejne funkcje katechezy: nauczania, wychowania, wtajemniczenia, które organicznie łączą się z procesem ewangelizacji. Doniosłe znaczenie dla posługi katechetycznej ma więc harmonijne powiązanie nauki religii w szkole i katechezy parafialnej z pielgrzymką maturzystów. Jest ona wspólnotową celebracją wiary przez młodzież, nauczycieli, wychowawców i katechetów. Jest drogą poznawania Chrystusa – drogą do własnego

¹⁰⁵ J a n P a w e ł II. *Sens pielgrzymowania do sanktuariów* nr 4.

¹⁰⁶ B e n e d y k t XVI. *Przemówienie Benedykta XVI w katedrze w Santiago de Compostela, 6 listopada 2010 r.* [online] <<http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x1009/przemowienie-benedykta-xvi-w-katedrze-w-santiago-de-compostela-listopada-r/?print=1>>[dostęp:20.06.2011].

¹⁰⁷ Zob. *Nawiedzić Dom Matki* s. 187-306.

¹⁰⁸ PDK 113.

wewnętrznego świata osobowego. Jest symbolem wędrówki człowieka – *homo viator* – śladami Zbawiciela.

BIBLIOGRAFIA

- D e c I.: „Homo viator” jako kategoria antropologiczna. „Collectanea Theologica” 55:1985 nr 2 s. 7-18.
- J a b ł o ń s k i Z.: Pielgrzymowanie na Jasną Górę w czasie i przestrzeni. Częstochowa: „Educator” 2000.
- N a d o l s k i B.: Również i my wyjdźmy do Niego poza obóz... (Hbr 13, 13a). Z teologii pielgrzymowania. „Liturgia Sacra” 5:1999 nr 2 s. 317-322.
- O s t r o w s k i M.: Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą. Posługa duszpasterska wśród pielgrzymów. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT 2005.
- R y c z a n K.: Sanktuaria pielgrzymkowe. „Collectanea Theologica” 51:1981 nr 2 s. 139-141.
- Z e l l m a A.: Pielgrzymki do sanktuariów jako forma katechezy parafialnej dzieci i młodzieży. W: Katecheza w parafii. Poszukiwanie tożsamości. Red. K. Kantowski. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2004 s. 150-160.

CATECHETIC FUNCTIONS PILGRIMAGES OF THE PUPILS WHO ARE GOING TO TAKE SECONDARY SCHOOL-LEAVING EXAMINATIONS

S u m m a r y

The pilgrimage is a symbol of the wandering of man – *homo viator* – following in the Savior's footprints. It means leaving oneself in order to encounter God. Pupils who are about to take their school-leaving examinations set out to the pilgrim's trail. They go to Jasna Góra to join their numerous personal problems together, in front of the Mother of God's picture. This pilgrimage has a great catechetical significance. In its particular stages all the functions of catechesis are realized: teaching, educating, initiating ones, that organically are joined in the evangelization process. Hence harmonious joining religion teaching at school and the parish catechesis with the pupils' pilgrimage has a great significance for the catechetical ministry. It is a communal celebration of faith held together by young people, teachers, tutors, and catechists. It is a way of learning about Christ – a way leading to one's own inner personal world.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: pielgrzymka, sanktuarium, maturzyści, katecheza, nauczanie, wychowanie, wtajemniczenie, ewangelizacja.

Key words: pilgrimage, sanctuary, pupils about to take their school-leaving examinations, education, initiation, evangelization.